

”De där läxorna i slutet av trean. Hoppa inte dem.” : Om övergången mellan åk 3 och 4 i ämnet engelska

Maritha Johansson
Tove Persson

Linköpings universitet
Rimforsa skola

När de första åren i grundskolan är avklarade och nästa steg ska tas är det mycket som är nytt: ny lärare, nya klasskamrater och kanske en ny skola. Dessutom ökar svårighetsgraden i de olika ämnena. Lärarna vid Rimforsa skola i Östergötland har i ett skolutvecklingsprojekt inom ramen för den statliga satsningen på Utveckling, Lärande Forskning (ULF) arbetat med att försöka överbrygga glappet mellan årskurs 3 och 4 i ämnet engelska.

Bakgrund

Rimforsa skola är en låg- och mellanstadieskola i Kinda kommun i Östergötland. Skolan har cirka 350 elever. Sedan cirka 7 år tillbaka läser eleverna engelska från och med årskurs 1. Lärarna på skolan har upptäckt att det är ett stort hopp från de krav som ställs i slutet av årskurs 3 till det som möter eleverna i årskurs 4 i ämnet engelska. Elever har ibland beskrivit det som att ”en vägg av text” möter dem på mellanstadiet. Genom ett samarbete med Linköpings universitet inom ramen för den statliga ULF-satsningen har lärarna på skolan under 2021 arbetat med att försöka få en ökad förståelse för problematiken och genomfört ett utvecklingsprojekt som syftar till att stegvis överbrygga glappet. I projektet har lärarna på skolan arbetat med läsläxa som ett inslag i årskurs 3, i syfte att vänja eleverna vid att möta en större textmassa.

Engelskundervisning på låg- och mellanstadiet är ett område som på svensk mark är relativt utforskat. Det finns inte heller studier som specifikt riktat in sig mot övergången mellan stadier. Maria Nilsson (2020) undersöker i sin avhandling lågstadielevs muntlighet i engelska, framför allt elever med talängslan, och kommer fram till att det är problematiskt att uttrycka sig på engelska inför en stor grupp. Hon menar att eleverna behöver träna mycket och ofta i mindre sammanhang för att få en god muntlig utveckling i ämnet. Torsten Schröter och Karin Molander Danielsson (2016) konstaterar att det i svenska lågstadieklassrum förekommer väldigt lite autentiskt material, såsom exempelvis barnböcker. Huvudfokus ligger på att eleverna ska lära sig enskilda ord och enkla konstruktioner. Ofta används ord och meningar tämligen kontextlöst. De konstaterar också att filmer är vanligt förekommande, men att syftet med filmvisningen inte alltid är tydligt.

Vad gäller läxor generellt finns olika åsikter om deras effektivitet. Linda M. Wallinger (2000) visar att lärare i främmande språk ger läxor och anser att det är nödvändigt. Det är dock oklart i vilken utsträckning läxor faktiskt påverkar elevers språkinläring. Wallinger drar trots det slutsatsen att läxor kommer att förbli en viktig del av undervisningen i främmande språk, eftersom såväl lärare som elever är övertygade om att det är ett viktigt inslag.

Det projekt som beskrivs i denna artikel har hämtat inspiration från forskningsmetoder, men är av för liten omfattning och har genomförts under för kort tid för att kunna kallas en forskningsstudie. Det kan istället snarare beskrivas som ett skolutvecklingsprojekt. Vi kommer i det följande att ge en

beskrivning av hur projektet har genomförts, presentera resultat och därefter diskutera vilka didaktiska implikationer projektet kan ha utifrån de erfarenheter vi gjort under det år vi arbetat med projektet.

I projektet har följande lärare från Rimforska skola deltagit: Alexander Ahlstrand, Malin Axelsén, Sara Hemäng, Daniel Karlsson, Jenny Müllner, Sofia Norling, Tove Persson och Karin Thorstensson.

Genomförande

I projektets initiala fas ägnades några veckor åt att tillsammans försöka identifiera vad som upplevdes vara den största utmaningen och åt att diskutera vilken typ av intervention som skulle kunna genomföras. Som ett led i inventeringen genomfördes korta intervjuer med elever i årskurs 3 och 4. Eftersom endast ett fåtal elever skulle intervjuas valdes de ut utifrån hur väl de bedömdes kunna formulera sig muntligt. Eleverna valdes ut av respektive klasslärare och samtycke inhämtades från vårdnadshavare. Fem elever i årskurs 4 intervjuades för att komplettera lärarnas bild av glappet mellan årskurs 3 och 4. Sex elever i årskurs 3, två pojkar och fyra flickor, intervjuades om sin syn på ämnet engelska på lågstadiet. Intervjuerna via Zoom. De spelades in och har sedan analyserats. Parallellt med intervjuerna arbetade lärarna över stadiegränserna med att analysera och jämföra styrdokument och ett antal läroböcker i engelska för respektive stadium.

Den inledande inventeringen resulterade i att projektgruppen beslutade att genomföra en mindre interventionsliknande insats i årskurs 3. Interventionen bestod i att eleverna under vårterminen fick en läsläxa i engelska. Läxan implementerades efter jullovet och gavs från torsdag till torsdag. Läxorna bestod i att läsa böcker med en kort berättelse om samma personer som eleverna stöter på i sina arbetsböcker i engelska. Texten bearbetades gemensamt i skolan, genom läsning, översättning och behandling av svåra ord. Hemma läste sedan eleverna boken högt för en vuxen minst tre gånger. Eleverna skulle även välja en sida i boken att översätta skriftligt till svenska. Den skriftliga översättningen skulle sedan lämnas in till läraren.

Läxinterventionen följdes upp genom intervjuer med samma elever i årskurs 3 som intervjuats i projektets inledande fas. Intervjuerna genomfördes i slutet av vårterminen och syftet var att fånga elevernas tankar om läxan i engelska. Samma elever intervjuades sedan en tredje gång under höstterminen 2021, när de gått i årskurs 4 i ett par månader. Syftet med den sista intervjun var att förstå hur eleverna själva upplevt övergången till årskurs 4 och se om de kunde sätta ord på ifall läxan under vårterminen i årskurs 3 underlättat för dem att ta sig an ämnet engelska.

Slutligen genomfördes ytterligare en mindre intervention i slutet av höstterminen 2021. Interventionen gick ut på att eleverna i årskurs 4 hade högläsning för eleverna i årskurs 3 av samma texter som de haft i läxa under vårterminen, i syfte att låta eleverna i årskurs 3 möta de texterna inför kommande läsläxor. Treorna lärde sedan fyrorna en sång som de tränat på.

Läxa i engelska i årskurs 3 - några resultat

De inledande intervjuerna visade att eleverna hade en positiv inställning till ämnet engelska. De beskrev undervisningen som att de arbetar mycket med ord och att de ser på film (jfr. Schröter & Molander Danielsson, 2016). Eleverna i årskurs 4 hade inte så många minnen av hur de upplevde ämnet engelska i början av årskurs 4 jämfört med årskurs 3, vilket kan förklaras av att det gått cirka ett halvår sedan de gjort övergången mellan årskurserna. Dock nämnde de att undervisningstiden och textmängden ökat. Ett problem som tidigt lyftes upp av lärarna på lågstadiet var att tiden man har för att arbeta med engelska i årskurs 1-3 är väldigt liten i omfattning. I årskurs 1 har man 35 minuter undervisning i engelska per vecka, i årskurs 2 endast 30 minuter och i årskurs 3 har det ökat något, till 40 minuter. Detta bekräftades även av elevintervjuerna, där eleverna i årskurs 4 vittnade om att ämnet engelska, blivit mer omfattande vid övergången till mellanstadiet. Jämförelsen av styrdokument visade att det de facto är stora skillnader mellan kunskapskraven i årskurs 3 och årskurs 6. Eleverna ska nå långt på de tre åren i

mellanstadiet, vilket också återspeglas i läroböckerna. Jämförelsen av läroböcker visade också att det är en markant större textmängd i böckerna för mellanstadiet. Det förberedande arbetet resulterade således i en bekräftelse av lärarnas känsla att det är stora skillnader i vilka krav som ställs på eleverna i årskurs 3 respektive årskurs 4.

Utifrån dessa inledande inventeringar genomfördes den läsläxa som beskrivits ovan. De uppföljande intervjuerna i slutet av årskurs 3 visade att samtliga elever var positivt inställda till att ha läxa i ämnet engelska. De uttryckte att det var roligt och att de velat ha mer läxa och gärna tidigare. Eleverna säger också att de har blivit bättre på engelska, till exempel vad gäller uttal och ordkunskap:

- *En sak som jag tänker på är att när det stod "looked" förut så sa jag looked. Nu har ju pappa och fröken och dom lärt mig att det ska sluta på t. Lookt liksom." (Flicka, åk 3)*

- *Jag har inte direkt blivit bättre på engelska men jag har lärt mig lite mer olika ord." (Pojke, åk 3)*

En elev uttrycker också att läxan varit bra för de elever som fått kämpa med engelska:

- *Det är bra för dom som inte är jättebra på engelska." (Flicka, åk 3)*

Även de undervisande lärarna beskriver erfarenheten med läxa som positiv, liksom föräldrarna. Det lärarna beskriver som utmanande är tiden för uppföljning. I ett par av klasserna har man låtit eleverna läsa högt för varandra som uppföljning, medan det i en annan klass varit svårt att få tid till uppföljningen. Där har fokus istället legat på förarbetet, för att det skulle kännas tryggt att ta hem läxan och läsa. Återigen är det tiden för engelskundervisning på lågstadiet som är problematisk. Med 2 x 20 minuter undervisningstid i veckan är det svårt att hinna med att bearbeta kunskaperna.

Den uppföljande intervjun som genomfördes en bit in på höstterminen i årskurs 4 visade att eleverna beskriver den stora skillnaden mellan årskurs 3 och 4 i termer av tid man ägnar åt ämnet i fyran, liksom att texterna är längre och svårare. Det tillkommer också många nya ord. Att successivt ha fått vänja sig vid att läsa på engelska, tack vare läxläxan, beskrivs dock som positivt. En elev uttrycker det i form av ett råd till sina yngre skolkamrater: "De där läxorna i slutet av trean. Hoppa inte dem" (Pojke, åk 4), vilket kan tolkas som att han tycker att läxorna har haft betydelse. Den lärare som tagit emot eleverna i årskurs 4 under ht 2021 ser också en skillnad gentemot tidigare årskullar i att eleverna är betydligt mer läsvilliga än vad de varit tidigare. De har också ett annat självförtroende när det gäller att prata engelska. Flera av dem har satt som individuellt mål att läsa en skönlitterär bok på engelska. Det går förstås inte att dra slutsatsen att enbart läxinterventionen påverkat detta, eftersom en rad andra faktorer kan spela in. Elevernas och lärarnas positiva reaktioner ger ändå en indikation på att experimentet är värt att fortsätta, utveckla och följa upp.

Ett exempel på hur en utveckling av projektet skulle kunna se var den lilla intervention som genomfördes mot slutet av höstterminen, där ett syfte var att låta eleverna i årskurs 4 behålla den positiva upplevelsen av engelska. Eleverna i årskurs 3 fick samtidigt en viss förberedelse inför sin sista termin på lågstadiet. Genom högläsning för yngre kamrater kunde elevernas självförtroende i engelska stärkas ytterligare, liksom kontakten mellan årskurserna (för såväl lärare som elever).

Slutsatser och didaktiska implikationer

Det ovan beskrivna skolutvecklingsprojektet ska förstås i sin kontext och några generaliserbara slutsatser är inte möjliga att dra. De genomförda mini-interventionerna har av såväl elever som lärare uppfattats som positiva, men det går inte att säga att läxa i ämnet engelska i alla sammanhang är effektivt för att underlätta övergången till årskurs 4. Den lärare som tog emot eleverna i årskurs 4 menade dock att eleverna var ovanligt villiga att både prata och läsa engelska. Då vi inte studerat detta över tid går det inte att dra slutsatsen att det beror på läxinterventionen,

eftersom det finns många andra parametrar som kan ha spelat in. Trots det menar vi att försöket är värt att upprepa i andra sammanhang. Att ge läxa i yngre år uppfattas ibland som något negativt, men i detta fall var läxorna väl förberedda i skolan och det fanns inga andra krav än att eleverna skulle läsa högt flera gånger. En del av dem läste för föräldrar, andra för sina syskon. Vi menar att en viktig aspekt i detta sammanhang är att mängdträningen ökar för eleverna på lågstadiet, där man inte har så mycket utrymme i timplanen för ämnet. En annan bieffekt av läxan är att ämnet engelska hamnar i fokus, vilket signalerar att det är ett viktigt ämne. Eleverna i åldersgruppen är också mottagliga för ny kunskap vilket talar för att det är värt att bygga vidare på det intresset. Interventionen under höstterminen 2021, där elever i årskurs 4 fick läsa högt för elever i trean potential att hjälpa till att överbrygga glappet mellan stadierna genom att eleverna möter nästan jämnåriga som har tagit kliv i sin engelskspråkiga utveckling. Genom detta tränar eleverna också sin muntliga förmåga i ett tryggt sammanhang (jfr. Nilsson, 2020). Sammantaget bidrar dessa insatser till att stärka elevernas självförtroende avseende att använda engelska språket.

Arbetet i det ULF-projekt som beskrivits ovan har framför allt resulterat i att engelskämnet har hamnat i fokus för lärarnas samtal. Genom att jämföra styrdokument, läroböcker och undervisningsupplägg har lärarnas medvetenhet om skillnaderna mellan stadierna ökat, vilket har bidragit till en ökad förståelse för varifrån eleverna kommer och vart de ska. Framför allt har tidsaspekten varit viktig att få förståelse för, det vill säga vilken stor skillnad det är i hur mycket tid man har för undervisning i engelska på mellanstadiet jämfört med på lågstadiet. Det är en verklighet man måste förhålla sig till, men projektet har resulterat i en strävan efter att få in mer engelska på olika sätt redan i årskurs 1-3 och en strävan efter ökat samarbete över stadiegränserna.

Referenser

1. Nilsson, Maria (2020) Young learners' perspectives on English classroom interaction: Foreign language anxiety and sense of agency in Swedish primary school. Stockholm: Stockholms universitet (diss.)
2. Schröter, Thorsten & Molander Danielsson Karin (2016). English for Young Learners in Sweden: Activities, materials and language use in the classroom. *Litteratur och språk*, (11): 47-73
3. Wallinger, Linda M. (2000). The Role of Homework in Foreign Language Learning. *Foreign Language Annals*, vol. 33, no 5, 483-497